

**SİBER ZORBALIK: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Salih DURSUN, Ahmet GÖKÇE**, Serpil AYTAÇ****

Makale Geliş Tarihi-Received: 05.05.2020

Makale Kabul Tarihi-Accepted: 10.11.2020

DOI: 10.37093/ijisi.837694

465

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

ÖZ

Günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımı beraberinde birtakım yeni ve farklı sorunları da getirmektedir. Bu sorunlardan biri de sanal ortamlarda hakaret, aşağılanma, sosyal ortamlardan dışlanma, tehdit, teşhir ya da rahatsız edici davranışlar olarak ifade edilen siber zorbalıktır. Siber zorbalık davranışları mağdurlar üzerine önemli etkileri olan bir sorundur. Bu çalışmanın amacı da, siber zorbalığın yaygınlığı, siber zorbalığın uygulandığı araçlar, mağdurların siber zorbalığa karşı gösterdiği tepkiler ve siber zorbalığın mağdurlar üzerine etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmanın örneklemini bir üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören 610 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma, tanımlayıcı bir araştırma olup, verilerinin toplanmasında anket tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların %41,8'i son altı ay içinde en az bir

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Trabzon/Türkiye. sdursun@ktu.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8597-3340>.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ahmet GÖKÇE, Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü, Gümüşhane/Türkiye. ahmetgokce@gumushane.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7643-0563>.

*** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Bursa/Türkiye. saytac@uludag.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6659-4639>.

kez siber zorbalığa maruz kalmıştır. Siber zorbalığın uygulandığı araçlarda ise, ilk üç sırada sırasıyla, e-posta, sosyal paylaşım siteleri ve mesajlar gelmektedir. Ayrıca siber zorbalığın mağdurlar üzerine etkileri incelendiğinde kızgınlık, kaygı, üzgün hissetme, uyku ve konsantrasyon problemleri gibi sorunlara yol açtığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar siber zorbalığın önüne geçilmesi için bazı önlemler alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Zorbalık, Siber Zorbalık, Mağdurlar, Üniversite Öğrencileri.

**CYBER BULLYING:
A RESEARCH ON UNIVERSITY STUDENTS**

ABSTRACT

Today, the widespread use of information and communication technologies brings with it new and different problems. One of these problems is cyberbullying, which is expressed as insult, humiliation, social exclusion, threat, exposure or disturbing behavior in virtual environments. Cyberbullying behavior is a problem that has significant effects on victims. The purpose of this study is to reveal the prevalence of cyberbullying, the means of cyberbullying, the reactions of victims to cyberbullying, and the effects of cyberbullying on victims. The sample of the study consists of 610 students studying at the Faculty of Economics and Administrative Sciences of a university. The study is a descriptive research and questionnaire technique was used to collect study data. According to the results obtained, 41.8% of the participants have been exposed to cyberbullying at least once in the six month. In the tools in which cyberbullying is applied, the first three ranks are e-mail, social networking sites and messages, respectively. In addition, when the effects of cyberbullying on victims are examined, it is seen that it causes problems such as anger, anxiety, feeling sad, sleep and concentration problems. These results show that some precautions should be taken to prevent cyberbullying.

Keywords: Information and Communication Technologies, Bullying, Cyberbullying, Victims, University Students.

467

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

GİRİŞ

Teknolojide ortaya çıkan hızlı değişim ve gelişim sonucunda, geleneksel iletişim ve etkileşim kanalları farklılaşmakta ve bu kanallara her geçen gün yenileri eklenmektedir (Rittiboonchai vd., 2019: 26). "We are social" ın hazırladığı "Digital in 2019" raporuna göre, küresel dijital büyüme çerçevesinde, dünya genelinde her gün bir milyon yeni insan çevrimiçi hale gelmektedir ve dünya nüfusunun %45'i sosyal medya kullanıcısıdır. İnternet kullanımı ise, dünya nüfusunun yaklaşık %57'sini oluşturmaktadır. Rapora göre Türkiye'de internet kullanım oranı ise nüfusun %72'sine karşılık gelmektedir (We are social, 2019). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) "Hane Halkı Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı Araştırması" sonuçlarına göre ise, internet kullanma oranı 2019 yılında %75,3 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2019).

Hızlı bir şekilde gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, insanların hayatlarını kolaylaştırırken beraberinde birtakım yeni ve farklı sorunları da getirmektedir (Korkmaz, 2016: 662). Sosyal medya aracılığı ile başka insanlara hakaret etmekten internet ortamında cinsel tacize, insanlara tehditte bulunmaktan başka insanların fotoğraf ve/veya videolarını çevrimiçi ortamda izinsiz bir şekilde yayınlamaya kadar birçok istenmeyen olay, bilgi ve iletişim teknolojilerinin beraberinde getirdiği olumsuz tarafı oluşturmaktadır (Bayram, Sayılı, 2013; Willard, 2007: 64).

Saldırganlık davranışının bir alt boyutu olan zorbalık, kişinin kendisinden daha güçsüz birine uyguladığı kasti ve saldırganca davranıştır. Siber zorbalık ise, sanal ortamda modern iletişim araçları yolu ile başka insanlara kasıtlı olarak hakaret edilmesi, aşağılanması, sosyal ortamlardan dışlanması, tehdit, teşhir ya da rahatsız edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Eroğlu, 2011: 9). Siber zorbalık, birey ya da grupların ana amaç olarak başkalarına zarar verme niyetinde olmaları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bu amaç doğrultusunda, çeşitli iletişim teknolojileri kullanarak hedef alınan mağdur kişi yıldırılmaya çalışılmaktadır (Anderson, Strun, 2007: 24; Holladay, 2010: 43). Cep telefonları, bilgisayarlar ve tabletler gibi dijital cihazlarda gerçekleşen siber zorbalık, bireylerin görüp, dahil olup ve de paylaşım yapabilecekleri e-posta, internet siteleri, sosyal medya, çevrimiçi forumlar ve oyunlar gibi birçok ortamda oluşabilmektedir (What is cyberbullying, 2019; Mehari vd., 2014: 402).

Geleneksel zorbalığın farklı bir uzantısı olarak düşünülen siber zorbalık, geleneksel yapının sanal dünyadaki şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Dahası, siber zorbalığa maruz kalan bireylerin, gerçek dünyada da bir şekilde geleneksel zorbalığa maruz kaldığı düşünülmektedir (Myers, Cowie, 2019: 1-2). Geleneksel zorbalığın aksine siber zorbalık, zorbalık davranışında bulunan kişinin iletişim aracı arkasındaki kimliğini maskeleymesine izin vermektedir. Bu anonimlik, zorbalık davranışında bulunan kişinin, mağdurun fiziksel tepkisini görmek zorunda kalmadan, kurbanına karşı zarar verici davranışlarda bulunmasını kolaylaştırmaktadır (Donegan, 2012: 34).

Diğer taraftan, çevrimiçi iletişim kanallarında yaşanan her olumsuz durum siber zorbalık olarak nitelendirilmemektedir. Bir olayın siber zorbalık olarak kabul edilebilmesi bazı ölçütlerin net bir şekilde görülmesini gerektirmektedir. Bu beş ölçütten ilki, saldırganın mağdura karşı düşmanca hisler taşıyarak ona psikolojik ve fiziksel zarar vermeyi amaçlamasıdır. Planlı bir davranış çerçevesinde, zorbanın mağduru tehdit etmek, küçük düşürmek ve/veya sosyal konumunu sarsıntıya uğratmak amacıyla yaptığı davranışlar bu duruma örnek olarak verilebilir. İkinci ölçüt, yapılan bu zorbalık davranışının dijital araçlar vasıtasıyla gerçekleşmiş olmasıdır. Diğer bir ölçüt, zorbalık davranışında bulunan kişi ile mağdur arasında güç dengesizliğinin varlığıdır. Buradaki güç dengesizliği, fiziksel bir güç dengesizliği olmayıp, zorbalık davranışında bulunan kişinin mağdura kıyasla teknoloji konularında daha iyi olmasıyla ilgilidir. Dördüncü ölçüt, zorbalık davranışının bir kereye mahsus olmaktan ziyade, çeşitli zaman aralıklarıyla tekrarlanır bir nitelikte olması gerekmektedir. Son ölçüt ise, zorbalık davranışında bulunan kişinin çeşitli şekillerde kimliğini gizleyebilmesi, yani anonim olabilmesidir. Kimliğini gizleyen kişi, anonim olduğu için kendisini daha güçlü hissetme eğiliminde olup, yaptığı zorbalık davranışlarından şahsi olarak gizlendiğini düşünmektedir. Bu durum ise zorbalık davranışını sürdürmesine neden olabilmektedir (Field, 2018; Vandebosch, Cleemput, 2008; Bayram, Saylı; 2013; Slonje, Smith, 2008).

Siber zorbalık davranışının ortaya çıkmasında çok çeşitli sebepler bulunmaktadır. Örneğin siber zorbalık, zorbalık davranışında bulunan kişinin ilişkilere zarar verme, misilleme veya yüz yüze iletişim eksikliğinden kaynaklanabileceği gibi (Crosslin, Golman, 2014), o kişinin depresyonda olması, kaygı problemlerinin varlığı, diğer insanlara düşmanlık duyması, narsist kişilik yapısına sahip

olması ve ruhsal bozukluğunun bulunması gibi psikolojik sebeplerden de kaynaklanabilmektedir (Field, 2018; Gibb, Devereux, 2014; Kokkinos vd., 2014). Sayılan kişisel nedenlere ek olarak, zorbalık davranışı, bu davranışta bulunan bireylerin ailesinden veya içinde bulunduğu arkadaş gruplarından da kaynaklanabilmektedir (Metin, 2017: 18-19).

Siber alanda zorbalık yapan kişiler, bu davranışlarını çok çeşitli yollarla gerçekleştirebilmektedirler. Willard (2007), ortaya çıkan siber zorbalık çeşitlerini sekiz farklı davranış biçimi çerçevesinde ifade etmiştir. Bunlar; sanal sohbet odalarında veya oyun platformlarında öfkeli ve kaba bir dil kullanılarak gerçekleştirilen *çevrimiçi kavga*; zorbalık davranışında bulunan kişinin başkalarına yönelik olarak e-mail, cep telefonu veya anlık mesajlarla *zarar verme* durumu; sanal ortamda, temel amaç olarak belli bir kişiye yönelik olarak yapılan *iftira atma*; başkalarına zarar vermek amacıyla *farklı bir kimliğe bürünme*; başka birinin kendisi için özel ve önemli olan bilgi, fotoğraf veya videoyu kişinin izni olmadan *açığa çıkarma*; çevrimiçi ortamda, kişi yalnızlaştırmak ve zarar vermek amacıyla *dışlama*; mağdur kişide korku ve tedirginlik yaratmak üzere, internet veya cep telefonu üzerinden *siber tehdit/taciz*'dir (Willard, 2007). Sayılan bu siber zorbalık davranışları, anlık mesajlaşma (Messenger ve Whatsapp), e-posta ve cep telefonu aracılığıyla; sosyal paylaşım siteleri (Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat), çeşitli sohbet odaları, forumlar ve çevrimiçi oyunlar kanalıyla gerçekleşmektedir (Kaya, 2017: 17; İğdeli, 2018: 27).

Diğer taraftan, araştırmalar siber zorbalığın yaygın bir sorun olduğunu göstermektedir. Hamm vd. (2015) 34 çalışmayı kapsayan bir meta-analiz araştırmasında siber zorbalığın %11 ile %42,6 arasında değiştiğini ve ortalama yaygınlığının %23 olduğunu tespit etmişlerdir. Beran vd. (2012) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %33,6'sının siber zorbalığa maruz kaldıkları rapor edilmiştir. MacDonald ve Roberts-Pittman (2010) tarafından 439 üniversite öğrencisi üzerine yapılan araştırmada ise, üniversite öğrencilerininin %38'inin siber zorbalığa maruz kalan birini tanıdığını, %21,9'unun siber zorbalığa maruz kaldığı ve %8,6'sının başkasına siber zorbalık yaptığı tespit edilmiştir.

Siber zorbalık davranışlarından en çok etkilenen, bir diğer ifadeyle en çok mağdur olan kesim gençlerdir. Teknoloji araçlarını diğer

kesimlere göre daha fazla kullanmaları bunda ana etken olabilmektedir. Diğer yandan, siber zorbalık davranışından sadece toplumun bir kesimi değil, teknoloji araçlarıyla bağlantısı olan herkes bir şekilde etkilenmektedir. İnsan yaşamını olumsuz yönde etkileyen siber zorbalık, kişilerin kaygı ve korku seviyelerini arttırarak yaşam kalitelerini olumsuz olarak etkilemektedir (Bayram, Sayılı, 2013: 108).

Siber zorbalıkta mağdur genellikle doğrudan şiddet ve fiziksel zarar tehdidi altındadır ve ayrıca kamuya açık bir ortamda aşağılanma ve utanmaya maruz kalmaktadır. Bu unsurlar, bu tür kötü muameleden kaynaklanan ciddi psikolojik, fiziksel, duygusal ve sosyal yaralara neden olmaktadır (Patchin, Hinuja, 2006: 149; Bailey, 2013: 1). Siber zorbalık sonucu mağdur olan kişilerin öfke, tedirginlik, korku ve kaygı gibi duygular içinde oldukları belirlenmiştir (Beran, Li, 2005: 270). Ek olarak, zorbalık davranışına maruz kalan bireylerin başarılarında düşme, uyku sorunları, yalnız kalmaktan korkma ve belki de en dikkat çekici nokta olarak intihar düşüncesinin geliştiği gözlemlenmektedir (Kestel, Akbıyık, 2016: 855).

Bu çalışmanın amacı da, siber zorbalığın yaygınlığı, siber zorbalığın uygulandığı araçlar, mağdurların siber zorbalığa karşı gösterdiği tepkiler ve siber zorbalığın mağdurlar üzerine etkilerini tanımlayıcı bir araştırma ile ortaya koymaktır.

Özellikle, aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. Üniversite öğrencileri siber zorbalığa ne sıklıkla maruz kalıyor?
2. Siber zorbalıkla karşılaşma şekilleri nelerdir?
3. Siber zorbalık için kullanılan araç türleri nelerdir?
4. Siber zorbalığa karşı mağdurların gösterdiği tepkiler nelerdir?

1. YÖNTEM

1.1. Katılımcılar

Çalışmanın evrenini 2019-2020 güz dönemi itibariyle bir üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören 10763 öğrenci

oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme tekniği kullanılarak hazırlanan anket formu gönüllü katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma 610 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan 610 öğrencinin yaşları 19-30 arasında değişmekte olup, ortalama yaş $22,98 \pm 1,68$ (ortalama \pm standart sapma) olarak elde edilmiştir. Çalışmaya katılanların %68'i kız öğrencilerden oluşmuştur.

1.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada 2004-2006 yılları arasında, İngiltere HERIOT-WATT Üniversitesi koordinatörlüğünde çeşitli ülkelerin katılımıyla Avrupa Birliği fonundan desteklenen ve siber zorbalıkla mücadele etmede, duygusal zekâ ve rol yapma yeteneklerine sahip karakterler aracılığı ile gerçekleştirilen sosyal etkileşimle eğitimi amaçlayan, (Education through Characters with emotional-Intelligence and Role-playing Capabilities that Understand Social interaction ECIRCUS) başlıklı Avrupa Birliği projesi (<https://cordis.europa.eu/project/id/027656>) çerçevesinde geliştirilen ve Türkçe çevirisi Avustralya RMIT Üniversitesinden Dr. Sedat Mülayim tarafından yapılan anket formu kullanılmıştır. Anket formunda demografik bilgileri (yaş, cinsiyet vb.) ölçmeye yönelik soruların yanında cep telefonundan ya da kişisel bilgisayarlarında internet kullanım sıklığı, siber zorbalığa maruz kalma ya da tanık olma, siber zorbalığa maruz kalanların gösterdikleri tepkiler ve siber zorbalığa maruz kalınan ortamlarla ilgili sorular yer almaktadır.

1.3. Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde, SPSS 21.0 paket programı kullanılarak betimsel istatistiklerin yanı sıra Ki-kare ve t testi analizleri yapılmıştır.

2. BULGULAR

Katılımcıların %83,6'sı, her gün interneti mutlaka kullandıklarını belirtmişlerdir. Kişilerin internette günlük geçirdikleri süre ile ilgili bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: İnternet Başında Geçirilen Günlük Süre

<i>İnternette Geçirilen Süre</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Bir saatten daha az	85	14,0
1-3 saat	225	37,2
4-7 saat	210	34,7
8 saat veya daha fazla	85	14,0
Toplam	605	100,0

Tablo 1'e göre, öğrencilerin %37,2'si internette günlük 1-3 saat arası vakit geçirdiklerini belirtmektedir. Ayrıca öğrencilerin yaklaşık 3'te 1'inin (%34,7) internette geçirdikleri süre günlük 4-7 saat arasındır. %14'ünün internette geçirdikleri süre ise 8 saat ve üzerinde yer almaktadır. Katılımcıların yaklaşık olarak yarısı (%48,7) internette 4 saat ve üzeri vakit geçirmektedir.

Tablo 2, siber zorbalığa maruz kalan ve tanık olanlarla ilgili bilgileri vermektedir.

Tablo 2: Siber Zorbalığa Maruz Kalma ve Tanık Olma

<i>Siber Zorbalık Durumları</i>	<i>Hiç</i>		<i>En az bir kez</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Siber Zorbalığa Maruz Kalma	355	58,2	255	41,8
Siber Zorbalığa Tanık Olma	310	53	275	47

Tablo 2'ye göre, öğrencilerin %41,8'inin son 6 ay içinde siber zorbalığa en az bir kez maruz kaldığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %47 gibi önemli bir kısmı siber zorbalığa tanık olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 3, mağdurların siber zorbalığa hangi araçlarla maruz kaldıklarını göstermektedir.

Tablo 3: Mağdurlara Yönelik Siber Zorbalığın Uygulandığı Araçlar

	N	%
E-posta	70	27,5
Sosyal paylaşım siteleri	50	19,6
Birden fazla araçla siber zorbalığa maruz kalanlar	44	17,2
Mesaj (cep telefonu)	40	15,7
Diğer (bloglar vb.)	31	12,1
İnteraktif oyun siteleri	25	9,8
Sohbet (chat) odaları	15	5,9
Toplam	255	100

474

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Tablo 3'e göre, siber zorbalığın uygulandığı araçlarda ilk üç sırada sırasıyla, e-posta (%27,5), sosyal paylaşım siteleri (%19,6) ve kısa mesajlar (%15,7) gelmektedir. Ayrıca katılımcıların %17,2'si birden fazla araçla siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Tablo 4'de, siber zorbalık mağdurlarının, siber zorbalığa maruz kaldıklarında gösterdikleri tepkiler belirtilmektedir.

Tablo 4: Mağdurların Siber Zorbalığa Maruz Kaldığında Gösterdiği Tepkiler

	N	%
Uzak durmak (kaçmak)	165	27
Hiçbir şey yapmamak	150	24,6
Taciz edenlere durmalarını söylemek	130	21,3
Gülüp geçivermek	125	20,5
Saldırı içerikli materyalleri silmek	125	20,5
Çevrimiçi materyali engellemek	115	18,9
Okul arkadaşına anlatmak	110	18
Tacizle karşılık vermek	90	14,8
Çevrimiçi ID veya takma adı değiştirmek	90	14,8
Çevrimiçi olan bir arkadaşına anlatmak	95	14,6
Tacizi internet ya da cep telefonu sağlayıcısına bildirmek	85	13,9
Çevrimdışı kalmak	85	13,9
Anne ve babaya anlatmak	80	13,1
Öğretmene /hocaya anlatmak	75	12,3
Materyalin çıktısını alıp başkasına göstermek	75	12,3
Erkek/kız kardeşine anlatmak	70	11,5
Polise haber vermek	65	10,7
Diğer	25	4,1

Siber Zorbalık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

Tablo 4'e göre, siber zorbalık mağdurlarının en fazla gösterdiği tepki %27 ile uzak durmak ve ardından %24,6 ile hiçbir şey yapmamaktır. Bu cevabı takiben sırasıyla, taciz edenlere durmalarını söylemek (%21,3), gülüp geçivermek (%20,5) ve saldırı içerikli materyalleri silmek (%20,5) gelmektedir. Tablo 4'e bakıldığında mağdurların siber zorbalık durumlarını çevreleriyle paylaşma (anne-baba, kardeş, öğretmen vb.) seçeneklerini çok fazla tercih etmedikleri görülmektedir.

Tablo 5 ise, siber zorbalığın mağdurlar üzerindeki olumsuz etkilerini göstermektedir.

Tablo 5: Siber Zorbalığın Mağdurlar Üzerindeki Etkisi

	N	%
Kızdırdı	55	26,2
Sinirimi bozdu	45	21,4
Kaygılandırdı	40	19
Üzgün hissettirdi	40	19
Uyku problemi yarattı	20	9,5
Arkadaşlarıyla birlikte farklı davranmama sebep oldu	5	2,4
Okul çalışmalarında, derslerde konsantrasyon problemleri yarattı	5	2,4

Tablo 5'e göre, mağdurlar siber zorbalığın kendilerini %26,2 ile kızdırdığını, %21,4 ile sinirini bozduğunu, %19 ile kaygılandırdığını ve üzgün hissettirdiğini belirtmişlerdir. Siber zorbalığın mağdurlar üzerindeki diğer etkileri ise; %9,5 ile uyku problemi yaratması, %2,4 ile okul çalışmalarında konsantrasyon sorunu oluşturması ve %2,4 ile arkadaşlarıyla birlikte farklı davranmaya yol açması olarak belirtilmiştir.

Tablo 6 katılımcıların cinsiyetlerine göre siber zorbalığa maruz kalma durumlarını göstermektedir.

Tablo 6: Cinsiyet ile Siber Zorbalık

Cinsiyet	Siber Zorbalık		Toplam
	Maruz Kalma	Maruz Kalmama	
Kadın	165 39,8%	250 60,2%	415 100%
Erkek	90 46,2%	105 53,8%	195 100%

(Pearson Chi-Square: 2,230; sd:1; p= ,08)

476
IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Tablo 6'ya göre, erkeklerin %46,2'si, kadın katılımcıların ise %39,8'si siber zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Aslında, kadınların daha çok siber zorbalığa maruz kaldıkları tahmin edilmesine karşın, bu çalışmada bu sonuç çıkmamıştır. Bu durumun nedeni olarak kadınların daha çok bu davranışın mağduru olduklarını saklamayı tercih ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Nitekim cinsiyet ile siber zorbalığı maruz kalma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çevrimiçi iletişim kanallarının yaygınlaşması ve bu kanalların kullanıcılar tarafından yaygın kullanımı zorbalık davranışı için açık bir zemin oluşturmaktadır. Bu çalışmada mağdurlar üzerinde önemli etkileri olan siber zorbalık davranışının yaygınlığı, bu zorbalık davranışlarının hangi kanallarla gerçekleştiği ve mağdurlar üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinden oluşan katılımcıların %37,2'si internet başında 1-3 saat arası vakit geçirirken, %34,7'si ise 4-7 saat arası vakit geçirmektedir. Çömlekçi ve Başol (2019) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, katılımcıların sosyal medyada günde ortalama 4 saat 16 dakika geçirdikleri ve ek olarak kadınların erkeklere oranla sosyal medyada daha fazla zaman harcadığı tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların %41,8'inin son 6 ay içinde siber zorbalığa en az bir kez maruz kaldığı ve %47 gibi önemli bir kısmının siber zorbalığa tanık olduğu tespit edilmiştir. Elde

edilen bu sonuç siber zorbalığın üniversite öğrencileri arasında oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Literatürde yapılan çalışmalarda siber zorbalığın yaygınlığıyla ilgili farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Sezer (2019) tarafından tıp fakültesi öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada, son 3 ay içinde siber zorbalığa maruz kaldığını söyleyenlerin oranı %17,9 olarak tespit edilmiştir. Tezer (2017) çalışmasında da öğrencilerin yaklaşık yarısının siber zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir. Zalaquett ve Chatters (2014) araştırmasında katılımcıların %19'u siber zorbalık mağduru olduğunu söylemiştir. MacDonald ve Roberts-Pittman'ın (2010) çalışmasında bu oran %38 olarak tespit edilmiştir. Zhang vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada ise son altı ay içinde siber zorbalığa maruz kalanların oranı %62 olarak tespit edilmiştir.

Ayrıca, araştırmada siber zorbalığın mağdurlar üzerinde ortaya çıkardığı başlıca sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında mağdurlar, siber zorbalığın kendilerini %26,2 ile kızdırdığını, %21,4 ile sinirini bozduğunu, %19 ile kaygılandırıldığını ve üzgün hissettirdiğini belirtmişlerdir. Siber zorbalığın mağdurlar üzerindeki diğer etkileri ise; %9,5 ile uyku problemi yaratması, %2,4 ile okul çalışmalarında konsantrasyon problemi yaratması ve %2,4 ile arkadaşlarıyla birlikte farklı davranmaya yol açması olarak belirtilmiştir. İlgili literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında siber zorbalığın bir çok olumsuz sonucuna vurgu yapılmaktadır. Literatürdeki bazı araştırmalar, siber zorbalığın öz saygıyla negatif ilişkili olduğunu (Ayas, 2016), kaygı, depresyon ve intihar eğilimine yol açtığını (Dalmaz, 2014; Hamm vd., 2015; İldırım, vd., 2017) göstermektedir. Bazı araştırmalarda ise, siber zorbalığın fobik anksiyete ve somatizasyona neden olduğu (Arıcak, 2009) görülmektedir. Ek olarak, Patchin ve Hinuja (2006) tarafından yapılan bir çalışmada mağdurların %42,5'i hayal kırıklığına uğramış, neredeyse % 40'ı kızgın ve %27'den fazlası üzgün olduğunu belirtmiştir. Sadece % 22,1'i yaşadıkları zorbalıktan rahatsız olmamış ve %44'ten azı zorbalığın kendilerini etkilemediğini belirtmiştir.

Öğrenciler arasında görülen siber zorbalığın ise bahsedilen bu olumsuz etkilerine ilaveten okul başarısında düşme ve okulu bırakma gibi olumsuz etikleri olduğu görülmektedir (Johnson vd., 2016; Hinduja, Patchin, 2008).

Ayrıca araştırmada cinsiyet ve siber zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla oranda siber zorbalığa maruz kaldığını ancak iki cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir. Diğer taraftan, cinsiyet ve siber zorbalık arasındaki ilişkiyle ilgili literatürde farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Akcan ve Öztürk (2020) ve Dalmaz (2014) çalışmalarında bu çalışmanın sonuçları ile paralel şekilde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bazı çalışmalarda ise erkeklerin daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir (Erbiçer, 2019; Kağan, Ciminli, 2016). Akbaba ve Eroğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada ise, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla mağdur olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, mevcut araştırma ve bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar siber zorbalığın, mağdurlar üzerinde olumsuz etkileri olan oldukça yaygın bir problem olduğunu göstermektedir. Bu noktada siber zorbalığın önlenmesi için çeşitli önlemlerin alınması ve konuya ilişkin bir takım uygulamaların yapılması son derece önemlidir. İlk olarak, her konuda olduğu gibi siber zorbalık konusunda da bilinçlendirme sağlanarak, toplumun her kesiminde (mağdur, zorba, ebeveyn, tanık vb.) siber zorbalık mağduriyetleri hakkında farkındalık oluşturulabilir. Siber zorbalık konusunun önlenmesindeki bir diğer etkili araçta eğitimidir. Erken yaşlardan itibaren kişilerin hayatına giren internet ve sanal dünya hakkında toplumun tüm kesimine öğretici ve bilinçlendirici eğitimler (bilgi güvenliği, şifre güvenliği, kullanıcı sorumlulukları vb.) verilebilir. Diğer bir deyişle, toplumun tüm kesimi yeni medya okuryazarlığı hakkında bilinçlendirilebilir. Ek olarak, birçok sosyal medya uygulaması siber zorbalığa ilişkin mağduriyetlerin azalması ve bu zorbalık davranışının tamamen üstesinden gelinebilmesi için kendi uygulamaları kapsamında çeşitli önlemler almaktadır. Bu tip uygulamaların tüm sosyal medya kanallarında işlerlik kazanması siber zorbalık davranışının önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

Ayrıca insanların siber zorbalık durumunda hukuksal haklarının neler olduğu konusunda bilgilendirilmeli ve mağdurlara yönelik hukuksal destek sağlanmalıdır. Bu araştırma sonucunda da görüldüğü üzere, mağdurların en az tercih ettikleri yollardan biri olayı emniyet yetkililerine bildirmek (bkz Tablo 4) olmuştur. Hâlbuki Türk hukuk sisteminde siber zorbalık uygulayanlara yönelik birçok

Siber Zorbalık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

cezai yaptırım bulunmaktadır. Başta Türk Ceza Kanunu olmak üzere 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun gibi yasal düzenlemelerde siber zorbalık ile ilgili yaptırımlar belirtilmiştir. Bu nedenle gerek mağdurların daha fazla siber zorbalık yaşamalarının önüne geçmek gerekse de bu tür zorbalık davranışlarının cezasız kalmamasını sağlamak için mağdurların hukuksal hakları konusunda bilgilendirilmesi ve bu konuda destek sağlanması oldukça önemlidir.

479

IJSl 13/2
Aralık
December
2020

KAYNAKÇA

Akbaba, Sırrı; Eroğlu, Yüksel (2013). "İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yordayıcıları". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105-121.

Akcan, Gizem; Öztürk, Erdi (2020). "The Investigation of Predictors of Cyberbullying and Cyber Victimization in University Students". *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 17, 47-57.

Anderson, Tara; Sturm, Brian (2007). "Cyberbullying from Playground to Computer". *Young Adult Library Services*, 5(2), 24-27.

480 Arıcak, Osman Tolga (2009). "Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students". *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Ayas, Tuncay (2016). "An Examination of the Relationship between Students Involved and not Involved in Cyberbullying Incidents and Self-Esteem and Extroversion". *Education and Science*, 41, 205-216.

Bailey, Gahan (2013). "Cyberbullying: Victimization through Electronic Means". *Current Issues in Middle Level Education*, 18(1), 1-7.

Bayram, Nuran; Saylı, Müslüm (2013). "Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık Davranışı". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 107-116.

Beran, Tanya; Li, Qing (2005). "Cyber-Harassment: A Study of a New Method for an Old Behavior". *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.

Beran, Tanya N.; Rinaldi, Christina; Bickham, David. S; Rich, Michael (2012). "Evidence for the Need to Support Adolescents Dealing with Harassment and Cyber-Harassment: Prevalence, Progression and Impact". *School Psychology International*, 33(5), 562-576.

Crosslin, Katie; Golman, Mandy (2014). "Maybe You Don't Want to Face It" College Students' Perspectives on Cyberbullying". *Computers in Human Behavior*, 41, 14-20.

Çömlekçi, Mehmet Fatih; Başol, Oğuz (2019). "Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Amaçları ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(4), 173-188.

Dalmaz, Esra (2014). "Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık/Mağduriyet, Depresyon Ve Anksiyete Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Donegan, Richard (2012). "Bullying and Cyberbullying: History, Statistics, Law, Prevention and Analysis". *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 3(1), 33-42.

Siber Zorbalık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

Erbiçer, Eyüp Sabir (2019). "Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Sosyal Uyuma ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 1-22.

Eroğlu, Yüksel (2011). "Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Field, Tiffany (2018). "Cyberbullying: A Narrative Review". *Journal of Addiction Therapy and Research*, 2, 10-27.

Gibb, Zebbedia G.; Devereux, Paul G. (2014). "Who Does That Anyway? Predictors and Personality Correlates of Cyberbullying in College". *Computers in Human Behavior*, 38, 8-16.

Hamm, Michele P.; Newton, Amanda S.; Chisholm, Annabritt; Milne, Andrea; Sundar, Purnima; Ennis, Heather; Shannon, Scott; Hartling, Lisa (2015). "Prevalence and Effect of Cyberbullying on Children and Young People: A Scoping Review of Social Media Studies". *JAMA Pediatr.*, 169(8), 770-777.

Hinduja, Sameer; Patchin, Justin W. (2008). "Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization". *Deviant Behavior*, 29, 129-156.

Holladay, Jennifer (2010). "Cyberbullying: The Stakes Have Never Been Higher for Students or Schools". *Teaching Tolerance*, 38, 42-46.

Ildırım, Ezgi; Çalıcı, Can; Erdoğan, Barışhan (2017). "Psychological Correlates of Cyberbullying and Cyber-Victimization". *International Journal of Human and Behavioral Science*, 3(2), 7-21.

İğdeli, Fatma (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet Ve Siber Zorbalık Duyarlılıklarının Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Johnson, Lakitta D.; Haralson, Alfonso; Batts, Sierra; Brown, Ebonie; Collins, Cedric; Buren-Travis, Andrian V.; Spencer, Melissa (2016). "Cyberbullying on Social Media Among College Students". *Vistas*, 1-8.

Kağan, Mücahit; Ciminli, Alaattin (2016). "Ergenlerde Sanal Zorbalık ve Mağduriyetin Cinsiyet, Sınıf, Okul Değişkenleri ve Kişilik Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi". *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(2), 14-34.

Kaya, Ahmet (2017). "Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının, Başa Çıkma ve Aleksitimi Açısından İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Kestel, Muharrem; Akbıyık, Cenk (2016). "Siber Zorbalığın Öğrencilerin Akademik Sosyal ve Duygusal Durumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 844-859.

Kokkinos, Constantinos; Antoniadou, Nafsika; Markos, Angelos (2014). "Cyber-Bullying: An Investigation of The Psychological Profile of University Student Participants". *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(3), 204-214.

Korkmaz, Ali (2016). "Siber Zorbalık Davranışları Sergileme ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Karşılaştırılması". *TRT Akademi*, 1(2), 620-639.

Li, Qing (2007). "New Bottle But Old Wine: A Research of Cyberbullying In Schools". *Computers in Human Behavior*, 23, 1777-1791.

MacDonald, Chirstine. D.; Roberts-Pittman, Bridget (2010). "Cyberbullying among College Students: Prevalence and Demographic Differences". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9, 2003-2009.

Mehari, Krista; Farrell, Albert; Le, Anh-Thuy (2014). "Cyberbullying among Adolescents: Measures in Search of A Construct". *Psychology of Violence*, 4(4), 399-415.

Metin, Keman E. (2017). "Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Siber Zorbalık Yaşama Düzeyleri ve Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Myers, Carrie Anne; Cowie, Helen (2019). "Cyberbullying across the Lifespan of Education: Issues and Interventions from School to University". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(7), 1-14.

Patchin, Justin. W.; Hinduja, Sameer (2006). "Bullies Move beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying". *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.

Rittiboonchai, Wisit; Kriwuttisom Penpicha; Ngo, Thi Minh Trang (2019). "Factors Affecting Online Shopping Behavior of Thai and Vietnamese Female Students". *Rmutt Global Business Accounting and Finance Review*, 2(2), 25-34.

Sezer, Barış (2019). "Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Sanal Zorba/Kurban Olma Ve Farkındalık Durumu İle Çevrimiçi Teknolojilere Yönelik Özyeterlik Algı Düzeylerinin İncelenmesi". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Slonje, Robert; Smith, Peter K. (2008). "Cyberbullying: Another Main Type of Bullying?". *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154.

Smith, Peter; Mahdavi, Jess; Carvalho, Manuel; Fisher, Sonja; Russell, Shanette; Tippett, Neil (2008). "Cyberbullying: Its Nature and Impact in

Siber Zorbalık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

Secondary School Pupils". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.

Tezer, Murat (2017). "Cyber Bullying and University Students: Behaviours, Opinions and Reactions". *International Journal of Educational Sciences*, 19(2-3), 199-204.

TÜİK (2019). *Hane Halkı Bilişim Teknolojilerini Kullanım Araştırması*. <http://tuik.gov.tr>, (Erişim Tarihi 11.02.2020).

Vandebosch, Heidi; Cleemput Katrien Van (2008). "Defining cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters". *CyberPsychology and Behavior*, 11(4), 499-503.

We are social (2019). "Digital in 2019", <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>, (Erişim Tarihi 10.02.2020).

What is cyberbullying (2019). <https://www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it/index.html>, (Erişim Tarihi 10.02.2020).

Willard, Nancy E. (2007). "The Authority and Responsibility of School Officials in Responding to Cyberbullying". *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 64-65.

Zalaquett, Carlos P.; Chatters, Seriashia J. (2014). "Cyberbullying in College: Frequency, Characteristics, and Practical Implications", *SAGE Open*, 1-8.

Zhang, Angela Ting; Land, Lesley Pek Wee; Dick, Geoffery (2010). "Key Influences of Cyberbullying for University Students". *Pacific Asia Conference on Information Systems*, PACIS 2010, Taipei, Taiwan, 9-12 July 2010.

<https://cordis.europa.eu/project/id/027656>, (Erişim Tarihi: 12.03.2013).

483

IJSE 13/2
Aralık
December
2020

SUMMARY

While rapidly developing information and communication technologies make people's lives easier, they also bring with it new and different problems. Many undesirable events, from insulting other people through social media to sexual harassment on the internet, threatening people, and posting photos and / or videos of other people without permission, constitute the negative side of information and communication technologies.

Bullying, a sub-dimension of aggression behavior, is the intentional and aggressive behavior that a person applies to someone less powerful than himself. On the other hand, Cyberbullying, appears as a deliberate insult to other people, humiliation of them, exclusion from their social environments, threat, exposure or discomfort through modern communication tools in the virtual environment. Cyberbullying takes place in line with the intention of harming individuals or groups as a primary goal. For this purpose, the targeted victim is tried to be intimidated by using various communication Technologies. Cyber bullying in digital devices such as mobile phones, computers and tablets can occur in many environments such as e-mail, websites, social media, online forums and games where individuals can see and be involved.

In this study, the prevalence of cyberbullying behavior, which has significant effects on victims, the channels through which these bullying behaviors take place, and their effects on victims are studied.

According to the results obtained from the research, it has been determined that 41.8% of the university students were exposed to cyberbullying at least once in the last 6 months and 47% of them victims of cyberbullying. This result shows that cyberbullying is very common among university students. In the studies conducted in the literature, it is seen that different results about the prevalence of cyberbullying are obtained.

When asked about their reaction, 24.6% of victims of cyberbullying stated that they did nothing. In particular, it is seen that victims avoid sharing cyber bullying situations with their environment (parents, siblings, teachers, etc.).

When the effects of cyberbullying on victims are examined, it is seen that it causes problems such as anger, anxiety, feeling sad, sleep and concentration problems.

As a result, current research on this topic show that cyberbullying is a fairly common problem with negative effects on victims. At this point, it is extremely important to take various precautions and to apply some

Siber Zorbalık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma

applications to prevent cyberbullying. Firstly, awareness of cyberbullying victimization can be created in every segment of the society (victim, bully, parent, witness, etc.) by raising awareness on cyberbullying, as in all matters.

In addition, educational and awareness-raising trainings on the internet and the virtual world can be provided to all segments of the society, such as information security, password security, user responsibilities, etc. In other words, all segments of society can be made conscious about new media literacy.

485

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

